

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ШЛЯХЕТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЖІНКИ

Розглядаються різні підходи науковців до тлумачення понять «аксіологія». У ході дослідження дійшли висновку, що аксіологічний підхід слід розглядати через категорію «цінність». Спираючись на аналіз наукової психолого-педагогічної літератури у статті описані різноманітні класифікації цінностей та їх ознаки. Незважаючи на величезну кількість наукових поглядів щодо класифікації цінностей, але життя, людина добра, справедливості, істини, щастя, свобода, краса залишаються головними загальнолюдськими цінностями, що й є ціннісними орієнтаціями особистості у всі історичні періоди розвитку людства. Аксіологічний підхід у контексті дослідження формування шляхетного ставлення до жінки слід розглядати у декількох напрямках: філософський, соціологічний, педагогічний, психологічний. Філософський аспект розглядає виховну функцію з позиції формування у підлітків суб'єкт-суб'єктного ціннісного ставлення до представників жіночої статі – сестри, подруги, тітки, мами, бабусі, однокласниці, вчительки та інших, яке виникає, може змінюватися та функціонує у культурно-освітньому середовищі. Соціологічний аспект передбачає тлумачити проблему з позиції ціннісного засвоєння підлітками морально-етичних норм, правил поведінки не тільки в оточенні близьких та рідних, але з незнайомими та у віртуальному просторі, що свідчить про глибину розуміння важливості організації освітнього середовища через різні моральні еталони культури. Психологічний аспект орієнтує вирішення проблеми з позиції формування у підлітків системи загальнолюдських, моральних цінностей, в основі якої – ціннісне ставлення до жінки, повага до неї та її статусу у суспільстві та родинних відносинах, розуміння категорій добра і зла. Педагогічний аспект розглядає вирішення проблеми формування цінностей, які передаються з покоління до покоління у зв'язку з визначенням завдань та мети, використанням найефективніших методів та засобів виховання для підлітків.

Ключові слова: аксіологія, аксіологічний підхід, цінності, ознаки цінностей, класифікація цінностей, ставлення до жінки, підлітки.

Сучасний ритм життя, впровадження реформ, шлях України до європейської співдружності вимагає від суспільства переосмислення, відродження морально-етичної культури, загальнокультурних цінностей. Розвиток інформаційного суспільства, глобалізація та інтеграція всіх сфер життя людини ускладнюється кризою моральності та духовності, актуальною є проблема культура спілкування з протилежною статтю, ставлення до них. Молоде покоління частіше здійснює аморальні вчинки стосовно інших. Саме тому постає необхідність до пошуку новітніх підходів організації освітнього процесу, які б ґрунтувалися на загальнолюдських цінностях та сприяли формуванню високоморальної особистості, здатної самостверджуватися в умовах сьогодення. Одним з таких підходів є аксіологічний. Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що вказаний підхід та його теоретико-методологічні основи впровадження у виховний процес є предметом дослідження багатьох науковців.

Метою статі є розглянути аксіологічний підхід до проблеми формування шляхетного ставлення до жінки.

Сучасний термін «аксіологія» як «науки про цінності» використовувався ще з часів існування стародавньої Греції для визначення власної гідності, з погляди на займану посаду, становище в суспільстві або заслуги перед соціумом [19, с. 600].

А. Сміт зазначав, що категорія «цінність» застосовувалось в економічній галузі, вказуючи на вартість продукту, речі тобто його ціну [18, с. 8].

Аксіологія – це філософська дисципліна, яка досліджує цінності як основу сенсу буття людини, що спрямовує її діяльність та життя в цілому [1, с. 2].

Дослідженнями аксіологічного підходу займалися багато науковців: Н. Асташов, Б. Гершунський, І. Ісаєв, В. Сластьонін та інші. На думку вчених, аксіологічний підхід властивий гуманістичній педагогіці в основі якої лежить спрямованість на людину як найвищу цінність [14].

Аксіологічний підхід слід розглядати через категорію «цінність». Як свідчать наукові джерела, поняття «цінність» давно є предметом дослідження в різних галузях, такі як філософія, соціологія, культурологія, психологія, педагогіка та інших, однак єдиного підходу до його тлумачення наразі немає.

Філософи у широкому значенні тлумачать поняття «цінності» як узагальнені стійкі уяви, де переважають блага, тобто потреби, інтереси, наміри, цілі людини (колективу, суспільства), а у вузькому розумінні цінностями називають духовні ідеї, що мають високий ступінь узагальнення, формуючись у свідомості та опановують ся у ході засвоєння культури. У філософських дослідженнях учені наголошують на двоякості цього поняття, що відображає боротьбу між духовним та матеріальним. До базових цінностей відносять добро, милосердя, відповідальність, совість та інші [17].

І. Кант вважає, що цінності керують діями, вчинками, поведінкою особистості та можуть бути як явищем зовнішнього світу так і свідомості [7, с. 351-353].

«Цінності забезпечують людину життєвими орієнтирами, визначають життєво важливі цілі діяльності і, зрештою, надають людському життю повний сенс» [11, с. 222].

У соціології поняття «цінність» тлумачать як основа формування соціального капіталу суспільства (Ф. Фукуяма), форма прояву соціальних відносин (І. Семків), категорія залежно від галузі знань і сфери діяльності людини (Т. Фомічова). До базових цінностей соціологи відносять людське життя, час, свобода, рівність між людьми та інші.

Психологи розглядають поняття «цінність» у зв'язку з діяльністю, потребами, мотивами, емоціями та пов'язують з пізнавальними процесами та розвитком емоційно-вольової сфери. На думку М. Рокича, поняття «цінність» – це стійке переконання особистості, що формується у процесі соціалізації [15].

В сучасній науці вчені виділяють ознаки, які характеризують категорію «цінності»: доцільність, користь, необхідність, нормативність (С. Анісімов, О. Здравомислов, А. Кир'якова) [2, 5, 8];

– антиномічність (протиставленість користі) (М. Зеленцова) [6];

– структурна біполярність (кожній позитивній цінності відповідає антицінність) (І. Бабурова) [3, с. 12];

– наявність внутрішніх протиріч (В. Крижко, І. Мамаєва) [10, с. 36].

Вчені по-різному класифікують цінності, зокрема, виділяють:

– об'єктивні (культурні надбання людства) та суб'єктивні (цінності свідомості) (О. Дробницький) [4];

– абсолютні (життя, гуманність, здоров'я), антицінності (хвороби, голод) та релятивні (політичні, релігійні) (С. Анісімов) [2];

– матеріальні, соціальні та духовні [10, с. 31];

– нематеріалістичні, матеріалістичні та постматеріалістичні (Р. Інглхарт, А. Митрофанова) [12];

– термінальні та інструментальні (М. Рокич) [15, с. 421];

– цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-засоби (В. Ядов) [16] тощо.

Як зауважує А. Кир'якова, незважаючи на різноманітність підходів до класифікації цінностей, людина, істина, краса, щастя, свобода залишаються основними загальнолюдськими цінностями, які визначають ціннісні орієнтації особистості у всі історичні періоди розвитку людства [9, с. 25–26]

Зважаючи на думки вищезазначених науковців та проблему дослідження, слід зазначити, що цінність можна розглядати як результат взаємодії суб'єкта та об'єкта. Вона має спонукальну силу, що спрямовує на ту мету, в якій відображається ця цінність, а не лише її відтворення, повторення. Цінність містить суб'єктивний характер, пов'язаний з інтересами, прагненнями, стимулами кожного суб'єкта, а також відображає сфери існування суб'єкта, що містять у собі пене уявлення про себе, індивідуальні особливості, власне «Я».

Отже, цінності – це духовні надбання особистості, що визначають її мотиви, бажання, інтереси, світогляд, виявляються у знаннях, уміннях, звичках людини, орієнтують її діяльність відповідно до морально-етичних норм та правил, які панують у суспільстві та сприяють накопиченню особистого досвіду. Таким чином, це вказує ще раз на те, що людина пізнає світ через призму цінностей, які спрямовують, організовують та регулюють поведінку особистості на певні дії, вчинки власної діяльності.

Аналіз досліджень вчених свідчить про те, що цінності усвідомлюються людиною в таких напрямках: як система абсолютних ідеалів; як «кодекс моральних норм та правил»; як властивості людської душі, що реалізуються на практиці. Зважаючи на те, що шляхетне ставлення до жінки є складовою загальної культури людини, високоморальної вихованої особистості – носія морально-етичних, етнічних, загальнокультурних цінностей, здатної до самовдосконалення, самореалізації та самовизначення, вважаємо, що доцільним саме у підлітковому віці, як найбільш сприятливому та чутливому періоду формування ціннісно-орієнтаційної сфери особистості, приділяти увагу вихованню культури спілкування та взаємин з представниками жіночої статі.

Спираючись на дослідження С. Анісімова, В. Сластьонін дійшли висновку, що в основі шляхетного ставлення до жінки лежить гуманістична мораль, яка сприяє більш ефективній самореалізації особистості у суспільстві, а цінність передбачає вибір, який показує особистісну сутність людини, рівень її культури та виховання.

Реалізація аксіологічного підходу до проблеми формування у підлітків шляхетного ставлення до жінки орієнтує виховання на досягнення вихованцем найвищого духовного розвитку, створює умови для опанування загальнокультурними цінностями свого народу та усвідомлення взаємозв'язку звичаїв, традицій, інтересів, норм, правил та поваги до культурного надбання пращурів.

Аксіологічний підхід у контексті дослідження формування шляхетного ставлення до жінки слід розглядати у декількох напрямках: філософський, соціологічний, педагогічний, психологічний.

Філософський аспект розглядає виховну функцію з позиції формування у підлітків суб'єкт-суб'єктного ціннісного ставлення до представників жіночої статі – сестри, подруги, тітки, мами, бабусі, однокласниці, вчительки та інших, яке виникає, може змінюватися та функціонує у культурно-освітньому середовищі.

Соціологічний аспект передбачає тлумачити проблему з позиції ціннісного засвоєння підлітками морально-етичних норм, правил поведінки не тільки в оточенні близьких та рідних, але з незнайомими та у віртуальному просторі, що свідчить про глибину розуміння важливості організації освітнього середовища через різні моральні еталони культури.

Психологічний аспект орієнтує вирішення проблеми з позиції формування у підлітків системи загальнолюдських, моральних цінностей, в основі якої – ціннісне ставлення до жінки, повага до неї та її статусу у суспільстві та родинних відносинах, розуміння категорій добра і зла.

Педагогічний аспект розглядає вирішення проблеми формування цінностей, які передаються з покоління до покоління у зв'язку з визначенням завдань та мети, використанням найефективніших методів та засобів виховання для підлітків.

Використання такого підходу пов'язане з визначенням концептуальних засад досліджуваної проблеми та пошуком сучасних виховних та ціннісних орієнтирів з метою задоволення соціальних потреб та здобуття знань. В. Сластьонін вважає, що аксіологічний підхід створює зв'язок між пізнанням та практикою, що дає поштовх до осмислення, визнання, актуалізацію матеріально-духовних цінностей, які є основою культури людства [13, с. 184].

Зміст аксіологічного підходу, спираючись на дослідження В. Сластьоніна, можна розглянути через систему принципів, що лягли в його основу: рівність філософських поглядів у межах системи людських цінностей із збереженням їхніх етнічних особливостей; необхідність вивчення та використання праць минулого й можливості одухотворення у сьогоденні та майбутньому; екзистенціальна рівність людей, соціокультурний прагматизм [13].

Висновки. Отже, в основі аксіологічного підходу до проблеми формування шляхетного ставлення до жінки організація освітнього середовища, що передбачає орієнтацію на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, визнання цінності кожного учасника, створення сприятливих умов для розвитку індивідуальних інтересів, задоволення соціальних та особистісних потреб та сприяє перетворенню загальнолюдських цінностей в особистісні стимули відповідно до етичних норм поведінки. Подальше дослідження полягає у розгляді інших наукових підходів щодо розв'язання проблеми формування шляхетного ставлення до жінки.

Використана література:

1. Абушенко В. Л. Аксіологія *Новейший философский словарь* / гл. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. Минск: Издательство В. М. Скакун, 1999. 896 с
2. Анисимов С. Ф. Духовные ценности: производство и потребление Москва : Мысль, 1988. 253 с.
3. Бабурова И. В. Воспитание ценностных отношений школьников в образовательном процессе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ГОУ ВПО «Смоленский государственный университет», Смоленск, 2009. 41 с.
4. Дробницкий О. Г. Проблемы нравственности. Москва : Наука, 1977. 334 с.
5. Здравомыслов А. З. Потребности, интересы, ценности. Москва : Наука, 1986. 223 с.
6. Зеленцова М. Г. Антинomia ценности и пользы в современной аксиологии *Вестник гуманитарного факультета ИГХТУ*. 2007. Выпуск 2. С. 69–73.
7. Кант И. О педагогике. Идеи эффективного воспитания: соч. в 6 томах. Москва : Мысль, 1966. Том 2. 1966. С. 351–353.
8. Кирьякова А. В. Аксиологический аспект воспитания личности *Теоретико-методологические проблемы современного воспитания: [сборник научных трудов]*. Волгоград : Перемена, 2004. С. 89-90.
9. Кирьякова А. В. Теория ориентации личности в мире ценностей: монография. Оренбург, 1996. 187 с.
10. Крижко В. В., Мамаева І. О. Аксіологічний потенціал державного управління освітою: навч. посібник. Київ : Освіта України, 2005. 217 с.
11. Лукьянов В. Г. Изучение проблемы ценностей в современной философии *Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагана. Матер. междунар. научн. конф.* СПб. : Санкт-Петербургское философское искусство, 2001. С. 221-224.
12. Митрофанова А. Три системы ценностей в современном мире / Режим доступа : <http://gumilevica.tripod.com/Matter/Article17>;
13. Педагогика / под ред. В. А. Сластенина. Москва : Издательский центр «Академия», 2002. 576 с.
14. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии : учебник / под ред. С. А. Смирнова. 4-е изд., испр. Москва : Издательский центр «Академия», 2001. 256 с..
15. Рокит М. Природа человеческих ценностей. Москва : Нью-Йорк, 1973. 276 с.
16. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / под ред. В. А. Ядова. Ленинград : Наука, 1979. 264 с.;
17. Фромм Э. Человек для себя / [Пер. с англ. Л. Чернышовой]. Мн.: Коллегиум, 1992. 253 с.
18. Dziamski S. Aksjologia. Wstep do filozofii wartosci. Poznan, 1997.
19. Szymczak (red) Słownik języka polskiego tom III. Warszawa, 1979.

References:

1. Abushenko, V. L. (1999) Aksjologiya [Axiology] Minsk: Izdatelstvo V.M. Skakun. [in Russian]
2. Anisimov, S. F. (1988) Duhovnyie tsennosti: proizvodstvo i potreblenie [Spiritual values: production and consumption] Moscow.: Myisl [in Russian]
3. Baburova, I. V. (2009) Vospitanie tsennostnyih otnosheniy shkolnikov v obrazovatelnom protsesse [The education of value relationships of students in the educational process] *Extended abstract of candidate's thesis*. Smolensk [in Russian]
4. Drobniatskiy, O. G (1977) Problemyi npravstvennosti [Moral issues] Moscow : Nauka. [in Russian]
5. Zdravomyislov, A. Z. (1986) Potrebnosti, interesyi, tsennosti [Needs, Interests, Values] Moscow : Nauka [in Russian]
6. Zelenctsova, M. G. (2007) Antinomiya tsennosti i polzyi v sovremennoy aksjologii [Antinomy of values and benefits in modern axiology] *Vestnik gumanitarnogo fakulteta IGHTU [Bulletin of the humanities faculty of the ISTU]*. -. Vyipusk 2, 69–73. [in Russian]
7. Kant I. (1966) O pedagogike. Idei effektivnogo vospitaniya [About pedagogy. Ideas for effective parenting] (Vols 2), (pp. 351–353) Moscow : Misl [in Russian]
8. Kiryakova, A. V. (2004) Aksjologicheskii aspekt vospitaniya lichnosti [Axiological aspect of personality education] *Teoretiko-metodologicheskie problemyi sovremennogo vospitaniya: sbornik nauchnyih trudov – Theoretical and methodological problems of modern education: collection of scientific papers*, pp. 89-90 [in Russian]

9. Kiryakova, A. V. (1996) Teoriya orientatsii lichnosti v mire tsennostey: monografiya [Theory of personality orientation in the world of values: monograph] Orenburg [in Russian]
10. Kryzhko, V. V. & Mamaieva, I. O. (2005) Aksiologichnyi potentsial derzhavnogo upravlinnia osvitoiu [The axiological potential of the sovereign administration of sanctuary] Kiyv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian]
11. Lukyanov, V.G. (2001) Izuchenie problemy tsinnostey v sovremennoy filosofii [The study of the problem of values in modern philosophy] *Metodologiya gumanitarnogo znaniya v perspektive XXI veka. K 80-letiyu professora Moiseya Samoylovicha Kagana. Mater. mezhdunar. nauchn. Konf – Methodology of human knowledge in the perspective of the XXI century. To the 80th anniversary of Professor Moses Samoilovich Kagan. Mater. Int. scientific conf.* (pp. 221-224) SPB: Sankt-Peterburgskoe filosofskoe iskusstvo [in Russian]
12. Mitrofanova A. Tri sistemy tsennostey v sovremennom mire [Three value systems in the modern world] / Retrieved from: <http://gumilevica.tripod.com/Matter/Article17> [in Russian]
13. 13 Slastenina, V. A (Eds) (2002) Pedagogika [Pedagogy] Moscow : Izdatelskiy tsentr «Akademiya» [in Russian]
14. 14. Smirnova, S. A. (2001) Pedagogika: pedagogicheskie teorii, sistemy, tehnologii [Pedagogy: pedagogical theories, systems, technologies] Moscow : Izdatelskiy tsentr «Akademiya» [in Russian]
15. 15. Rokich M. (1973) Priroda chelovecheskih tsennostey [The nature of human values] Moscow : Nyu-York [in Russian]
16. 16. Yadova, A. L. (1979) Samoregulyatsiya i prognozirovaniye sotsialnogo povedeniya lichnosti [Self-regulation and prediction of social behavior of an individual] Lugansk: Nauka [in Russian]
17. 17. Fromm E. (1992) Chelovek dlya sebya [Man for himself] (L. Chernyishovoy, Trans), Minsk.: Kollegium [in Russian]
18. Dziamski S. Aksjologia. Wstep do filozofii wartosci. Poznan, 1997. [in Polish]
19. Szymczak (red) Słownik języka polskiego tom III. Warszawa, 1979. [in Polish]

Kokhan D. M. Axiological approach to the problem of formation of a noble attitude towards a woman

The article deals with different approaches of scientists to the interpretation of the concepts of "axiology". The study concluded that the axiological approach should be considered through category "the value". Based on the analysis of the scientific psychological and pedagogical literature, various classifications of values and their characteristics are described in the article. Despite the great number of scientific views on the classifications of values, but life, the person of good, justice, truth, happiness, freedom, beauty remain the main human values, which are the value orientations of the individual in all historical periods of human development. The axiological approach in the context of the study of the formation of noble attitudes towards women should be considered in several directions: philosophical, sociological, pedagogical, psychological. The philosophical aspect considers the educational function from the point of view of the formation of adolescent subjective attitude towards representatives of the female gender – sisters, girlfriends, aunts, moms, grandmothers, classmates, teachers and others, that arises can change and function in a cultural and educational environment. The sociological aspect implies interpreting the problem from the point of view of adolescents' moral mastery of ethical norms, rules of behavior not only in the environment of relatives and relatives, but with strangers and in virtual space, which testifies to the depth of understanding of the importance of organization of educational environment through different moral standards of culture. Psychological aspect is oriented to solving the problem of the formation of a system of universal, moral values in adolescents, which is based on a valuable attitude to a woman, respect for her and her status in society and family relations, understanding of categories of good and evil. The pedagogical aspect addresses the problem of generating values that are passed down from generation to generation in connection with defining goals and goals, using the most effective methods and means of education for adolescents.

Key words: axiology, axiological approach, values, signs of values, classification of values, attitudes towards women, teenagers.

УДК 378.091.39 (430) (043.5)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.56>

Криворотько-Тайфур К. С.

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ
В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ (ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

Виокремлено особливості педагогічної освіти вчителів іноземних мов Німеччини: підготовка вчителя не є універсальною; поділ підготовки вчителів на відділення, які відповідають типам шкіл; зорієнтованість на рівні освіти: початковий, рівень молодших класів середньої школи, рівень старших класів середньої школи. Автор зупиняється на аналізі особливостей підготовки учителів іноземних мов у деяких федеральних землях Німеччини та зазначає, які іноземні мови вивчають студенти в університетах. Найпоширенішою іноземною мовою є англійська також вивчається французька, іспанська, італійська, грецька, російська, польська, чеська, датська, турецька, норвезька, голландська, шведська мови.

Виокремлюються два етапи підготовки вчителів іноземних мов. Перший етап – теоретичне навчання в університеті, яке завершується першим державним іспитом. Другий етап – практичне навчання – підготовка служба, референдаріат.

У ході вивчення особливостей підготовки вчителя іноземних мов Німеччини стало можливим виділення третього етапу педагогічної освіти – підвищення кваліфікації. Її вчитель повинен проходити протягом всієї професійної діяльності, щоб зберегти, оновити та розширити свої компетентності.